

ХАРАКТЕРИСТИКА ТРАНЗИТУ ЯК ВИДУ МИТНОГО РЕЖИМУ

**МЕЛЬНИК Оксана Михайлівна - доцент кафедри фінансового права
Національного університету ДПС України, кандидат юридичних наук**

УДК 342.951

В научній статті на основі аналізу діяльності таможенних органів України розглядаються основні аспекти транзиту як виду таможенного режиму, представляється загальна характеристика, а також визначаються його особливості.

Ключові слова: митні органи, транзит, митний режим.

Постановка проблеми

З активним прагненням вступу до Європейського Союзу, а також досить тісними економічними взаємовідносинами з іншими країнами, зовнішньоекономічна діяльність набула неабиякої активізації. Міжнародне співробітництво та інтеграція виходять на зовсім інший рівень. Транзит поступово перетворюється на один з найважливіших митно-правових режимів.

Метою статті є аналіз праць вітчизняних та західних науковців, які досліджували дану проблематику. Розгляд змін чинного законодавства, що регулюють і закріплюють порядок та особливості транзиту як виду митного режиму, а також побудова концепції подолання законодавчих прогалин.

Огляд останніх досліджень та публікацій

Науково-теоретичною базою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних учених з теорії держави і права, теорії управління та адміністративного права, теорії

інформації та інформаційного права, інших галузевих правових наук: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, І.П. Голосніченка, С.В. Ківалова, В.К. Колпакова, Р.А. Калюжного, О.А. Кузьменко, В.Д. Ларічева, В.В. Мицика, С.І. Пахомова, А.І. Педешка, В.В. Прокopenка, К.К. Сандровського, В.М. Скавроніка, С. С. Терещенка, В.Г. Храбскова, В.М. Шевченко, В.К. Шкарупи, А.Н. Яцушка та ін.

Основний матеріал

Почнемо з того, що транзит територією України є складовою частиною довгого шляху, що починається та закінчується поза межами України. Звісно, що питання залучення транзитних перевезень іноземних товарів через кордони нашої держави, знаходяться у прямому зв'язку зі ступенем відповідності українського законодавства про митну справу міжнародним стандартам.

Ураховуючи всі ці фактори стає зрозумілим, що однією з головних передумов підвищення ролі України як транзитної держави стає визначення шляхів вдосконалення системи джерел митно-правового режиму. На нашу думку, він перш за все має базуватися на теоретичному аналізі його сутності, а також умов функціонування.

Розкриваючи дану проблематику варто почати з того, що до сих пір на законодавчому рівні так чітко і не визначено поняття митно-правового режиму. Транзит в сучасного митному законодавстві визначається

як один із чотирнадцяти видів митних режимів.

Зауважимо, що в юридичній науці існують різні концепції щодо визначення правового режиму. В.Б. Ісаков визначає правовий режим як соціальний режим певного об'єкта, закріплений правовими нормами і забезпечений сукупністю юридичних засобів [1, 258]. В свою чергу Д.М. Бахрах під правовим режимом розуміє систему норм права, яка регулює людську діяльність, відносини між людьми з приводу певних об'єктів [2, 13].

Бережна К.В. у своїй роботі визначає правовий режим як систему норм права, що регулює суспільні відносини за допомогою засобів правового регулювання (дозволів, заборон, позитивних зобов'язань). При цьому критерієм розподілу правового режиму на галузеві види є засіб регулювання, який є для визначеного режиму найбільш характерним, домінуючим [3].

Згідно з чинним законодавством митним режимом визнається комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення. З прийняттям Митного кодексу України конкретно визначено чотирнадцять митних режимів, що застосовуються в Україні і встановлюються виключно Митним кодексом. Так, згідно чинного законодавства до митних режимів відносять:

1. імпорт (випуск для вільного обігу);
2. реімпорт;
3. експорт (остаточне вивезення);
4. реекспорт;
5. транзит;
6. тимчасове вивезення;
7. тимчасове ввезення;
8. митний склад;
9. вільна митна зона;
10. безмитна торгівля;
11. переробка на митній території;
12. переробка за межами митної території;
13. знищення або руйнування;

14. відмова на користь держави.

Митний кодекс визначає, що режим, у який поміщено товари, може бути змінено на інший, обраний декларантом, за умови дотримання заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Досить суттєвим є той факт, що законодавець визначає митний статус товарів, відповідного до якого товари можуть бути визначені як українські та іноземні.

Що стосується «транзиту», то статтею 90 Митного кодексу України визначено, що під транзитом розуміється митний режим, відповідно до якого товари та/або транспортні засоби комерційного призначення переміщуються під митним контролем між двома митними органами України або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання цих товарів, без сплати митних платежів та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [4, с. 207].

Варто також зазначити, що кожному митно-правовому режиму притаманна внутрішня структура, яка розкриває його зміст та представляє собою умови, вимоги та обмеження даного режиму.

Під умовами розуміють обставини, що зумовлюють можливість розміщення під нього товарів. Під вимогами – дії, зі здійсненням яких пов'язана можливість початку та завершення митного режиму. В свою чергу обмеженнями є прямі чи непрямі заборони на здійснення з товарами певних дій [5, с. 15].

Аналіз системи джерел митно-правового режиму транзиту дозволяє стверджувати, що умовами розміщення товарів під нього є: ввезення товарів у пункт пропуску на митному кордоні України; проходження санітарного, ветеринарного, фітосанітарного, екологічного контролю, контролю служби міжнародних автомобільних перевезень; пред'явлення товарів митниці для митного контролю; декларування товарів; сплата єдиного збору; митне оформлення та отримання дозволу митного органу України на розміщення товарів у обраний режим.

Так для того, щоб отримати дозвіл на поміщення товарів та/або транспортних засобів комерційного призначення у митний режим транзиту необхідно до митного органу подати:

1. митну декларацію (документ, який використовується замість митної декларації), товаро-транспортний документ на перевезення та рахунок (інвойс) або інший документ, який визначає вартість товару;

2. дозвільний документ на транзит через митну територію України;

3. зобов'язання щодо сплати митних платежів.

Варто зазначити, що норми, які входять до митно-правового режиму транзиту закріплюють ряд вимог стосовно розміщення та перебування товарів під зазначеним режимом. Відзначимо, що вперше їх закріплення на рівні Митного кодексу відбулося лише в 2002 році.

Митним законодавством визначено, що товари мають залишатися в незмінному стані, крім змін в наслідок природного зношення або втрат за нормальних умов транспортування та зберігання і доставлятися у митний орган призначення в термін, визначений митницею відправлення. Суттєвою вимогою щодо транзиту є неприпустимість будь-якого використання товарів, які розміщуються, на митній території України. За таких умов завданням митних органів нашої держави є контроль за переміщенням транзитних товарів та обов'язковою їх доставкою до митниці призначення у незмінному стані. Як вірно зазначає А.Н. Козирін, це є цілком закономірним, враховуючи характер та економічні цілі транзиту. Це дозволяє розглядати перевізника як безпосереднього користувача режиму поза залежністю від того, хто є власником та відправником чи одержувачем товару [6, с. 122].

Також досить суттєвим зрушенням є визначення наказом Міністерства фінансів України від 09.10.2012. №1066 поняття «митниці відправлення», під якою законодавець розуміє будь-який митний орган України, з якого починається переміщення всієї кількості товарів або їх частин, що перебувають під митним контролем. В свою

чергу «митницею призначення» виступає будь-який орган України, з якого починається переміщення всієї кількості товарів або їх частин, що перебувають під митним контролем [7].

Що стосується особливостей додержання строків вантажних перевезень, то цим же наказом визначено, що строк транзитного перевезення встановлюється в автоматичному режимі під час постановки електронної копії ДКПТ або ЕДКПТ на контроль за переміщенням у відповідному програмно-інформаційному комплексі ЄАІС залежно від виду транспорту відповідно до статті 95 Митного кодексу України.

У разі якщо під час транзитного перевезення товарів транспортний засіб комерційного призначення не зміг прибути до митниці призначення в установлений строк внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, до строку транзитного перевезення не включається час дії та/або ліквідації наслідків цих обставин за умови документального підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили та вчасного (до закінчення встановленого строку транзитного перевезення) письмового інформування перевізником найближчого митного органу про обставини події, місцезнаходження товарів, транспортного засобу комерційного призначення та номер ДКПТ.

Під час транзиту між митними органами України та користувачами режиму виникають суспільні відносини двох типів.

До першого належать відносини між митними органами та фізичними особами (громадянами):

- резидентами, тобто фізичними особами (громадянами України, іноземними громадянами, особами без громадянства), які мають постійне місце проживання на території України, у тому числі, які тимчасово знаходяться за кордоном;

- нерезидентами – фізичними особами (іноземними громадянами, громадянами України, особами без громадянства) що мають постійне місце проживання за кордоном України, у тому числі, які тимчасово перебувають на території України.

Відносини цього типу виникають у випадку переміщення громадян з речами, валютою, цінностями та іншими предметами, що належать їм на праві власності або користування (речі особистого користування) і не стануть у країні призначення об'єктами купівлі-продажу або обміну.

До другого типу слід віднести суспільні відносини, що виникають між митними органами України та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД). Законом України від 16 квітня 1991 року «Про зовнішньоекономічну діяльність» (стаття 3) закріплений наступний перелік суб'єктів ЗЕД: фізичні та юридичні особи; об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність; структурні одиниці суб'єктів господарської діяльності (філії, відділення, тощо); спільні підприємства. Фізичні особи одержують статус суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з моменту набуття ними цивільної дієздатності та після реєстрації в якості підприємців за законом держави, в якій вони мають постійне місце проживання або громадянами якої вони є. Юридичні особи мають право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність відповідно до їх статутних документів з моменту набуття ними статусу юридичної особи.

Зовнішньоекономічна діяльність пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних цінностей та нематеріальних благ, виступаючих у формі товару. Отже, сутність транзиту в цьому випадку полягає у переміщенні суб'єктами ЗЕД товарів, – продукції, послуг, робот, прав інтелектуальної власності та інших немайнових прав, – метою якого є продаж (оплатна передача) в країні призначення.

Розбіжності в кінцевій меті переміщення або у призначенні переміщення дають підстави умовно розрізнити два види митно-правового режиму транзиту:

- транзит в неторговому обігу, норма-

ми якого врегульовано відносини першої групи;

- транзит в торговому обігу, тобто сукупність правових норм, що регулюють переміщення товарів суб'єктами ЗЕД через митну територію України під митним контролем з метою продажу (оплатної передачі) в країні призначення.

За ознакою об'єкта виділімо транзит товарів, транспортних засобів, валюти, цінностей, речей.

Класифікацію транзиту можна провести і за видами транспорту перевезення. Тут вирізняємо транзит, що здійснюється авіаційним, автомобільним, залізничним, морським, річковим, трубопровідним транспортом, а також лініями електропередач.

В залежності від способів транспортування розрізняється транзит у прямому або комбінованому сполученні. Транзит у прямому сполученні передбачає транспортування товарів одним видом транспорту без перевантаження на інший за одним транспортним документом протягом усього шляху слідування. Транзит у комбінованому (змішаному) сполученні в свою чергу може бути пов'язаний з перевантаженням з одного виду транспорту на інший, переробкою, сортуванням, пакуванням, обмірюванням, накопиченням, формуванням або подрібненням партій транзитних товарів, тимчасовим зберіганням тощо.

Не можна недооцінити суттєві зміни та зрушення, які відбулись останніми роками і в структурі митної служби, і в чинному законодавстві щодо регулювання питання транзиту. Але все ж таки залишається ряд питань, на які неодноразово зверталася увага науковців. Так до сих пір залишається неврегульованим питання переміщення предметів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю та поза митним контролем. Цілком підтримуємо думку Бережної К.В. щодо доцільності віднесення вищезазначеного правопорушення до окремої категорії, сутність якої буде полягати у поданні митному органу України як підстави для пропуску через митний кордон України підроблених документів, документів, одержаних незаконним шляхом, документів, що містять неправди-

АНОТАЦІЯ

У науковій статті на підставі аналізу діяльності митних органів України розглядаються основні аспекти транзиту як виду митного режиму, надається загальна характеристика, а також визначаються його особливості.

ві дані, неналежно оформлених документів, та доповнення складу розглянутого адміністративного правопорушення новою кваліфікуючою ознакою – поданням неналежно оформлених документів.

Підводячи підсумки, слід звернути увагу на те, що питанню транзиту як виду митного режиму приділяється увага науковців та практиків не один рік. Враховуючи докорінні зміни, які відбулися в структурі митної служби, а також напрямків розвитку Міністерства доходів і зборів України, транзит є одним з найважливіших та найактуальніших аспектів дослідження на сьогоднішній день.

Література

1. Исаков В.Б. Механизм правового регулирования и правовые режимы // Проблемы теории государства и права. – М., 1987.

SUMMARY

The scientific article based on an analysis of the customs authorities of Ukraine shall consider the main aspects of transit as a kind of customs regime provided general description and definition of the features.

2. Бахрах Д.Н. Административное право: Краткий уч. Курс. – М.: НОРМА, 1999. – 288 с.

3. Бережна К.В. Митно-правовий режим транзиту в Україні // дис...канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національна академія наук України Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. – Київ, 2003. – 209 с.

4. Митний кодекс України: навч.-метод. посіб. / заг. редакція М.Я. Азарова. – К.: Державна митна служба України, 2012. – 904с.

5. Егизарова В.В., Козырин А.Н. Таможенный режим: понятие, основы правового регулирования // Козырин А.Н. Таможенные режимы. – М.: Статут, 2000. – С. 6-40.

6. Козырин А.Н. Таможенные режимы. – М.: Статут, 2000. – 247 с.

7. <http://minrd.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/nakazi/62423.html>